

УДК 37.016+811.161.2
ББК 74.26+81.2УКР
У74

Автори:

Марецька Л. П., кандидат педагогічних наук,
завідувач науково-методичної лабораторії української мови і літератури
Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія
неперервної освіти» Херсонської обласної ради;
Голобородько К. Ю., доктор філологічних наук, професор,
декан українського мовно-літературного факультету
імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка Харківського національного
педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;
Окунович Т. Г., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мовознавства
Херсонського державного університету;
Чаловська М. В., учитель української мови і літератури вищої категорії,
учитель-методист Херсонської багатoproфільної гімназії № 20
імені Б. Лавренюва Херсонської міської ради.

Рецензенти:

Назаренко Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент;
Кучма Т. І., учитель української мови вищої категорії, учитель-методист
Херсонського академічного ліцею при ХДУ.

**Українська мова. 6 клас. II семестр (за підручником
У74 О. П. Глазової) / Л. П. Марецька, К. Ю. Голобородько,
Т. Г. Окунович, М. В. Чаловська / за ред. Є. П. Голобородь-
ко. — Х. : Вид. група «Основа», 2015. — 132, [4] с. — (Серія
«Мій конспект»).**

ISBN 978-617-00-2352-0.

У посібнику репрезентовано всі уроки української мови для II семес-
тру 6 класу за новою програмою 11-річної школи (за підручником О. П. Гла-
зової).

Метою створення цього посібника є бажання полегшити підготовку
вчителя до уроку, вивільнити час для творчої складової. Конспекти скла-
дено за чіткою структурою, містять основні етапи уроку, але можуть бу-
ти творчо доопрацьовані. Зручний формат перфорації дає можливість ви-
окремити конспект кожного уроку.

Для вчителів української мови й літератури загальноосвітніх шкіл,
керівників методичних об'єднань, студентів вищих навчальних закладів.

УДК 37.016+811.161.2
ББК 74.26+81.2УКР

ISBN 978-617-00-2352-0

© Марецька Л. П., Голобородько К. Ю.,
Окунович Т. Г., Чаловська М. В., 2015
© Голобородько Є. П., за заг. ред., 2015
© ТОВ «Видавнична група «Основа», 2015

Зміст

Урок № 57	Відмінювання іменників I відміни	5
Урок № 58	Відмінювання іменників II відміни	7
Урок № 59	Відмінювання іменників чоловічого роду в родовому відмінку	9
Урок № 60	Буква <i>-а (-я), -у (-ю)</i> в закінченнях іменників чоловічого роду II відміни	11
Урок № 61	Правопис іменників I та II відмін у кличному відмінку	13
Урок № 62	Відмінювання іменників III–IV відмін	15
Урок № 63	Урок розвитку комунікативних умінь № 14. Усний твір-оповідання за жанровою картиною	17
Урок № 64	Урок розвитку комунікативних умінь № 15. Письмовий твір-опис природи за картиною в художньому стилі	19
Урок № 65	Букви <i>е, и, і</i> в суфіксах <i>-ечок, -ечк, -ичок, -ичк, -інн (я), -н (я), -инн (я), -ив (о), -ев (о)</i>	21
Урок № 66	Незмінювані іменники. Рід незмінюваних іменників. Відмінювання іменників, що мають лише форму множини	23
Урок № 67	<i>Не</i> з іменниками	25
Урок № 68	Написання і відмінювання чоловічих і жіночих імен по батькові	27
Урок № 69	Правопис складних іменників	29
Урок № 70	Тематична контрольна робота № 4. Контрольний тест	31
Урок № 71	Прикметник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль	33
Урок № 72	Групи прикметників за значенням: якісні, відносні, присвійні	35
Урок № 73	Перехід прикметників з однієї групи в іншу. Повні й короткі форми прикметників	37
Урок № 74	Урок розвитку комунікативних умінь № 16. Письмовий докладний переказ художнього стилю із творчим завданням (опис природи)	39
Урок 75	Ступені порівняння якісних прикметників, їх творення	41
Урок № 76	Творення форм вищого й найвищого ступенів порівняння якісних прикметників	43
Урок № 77	Прикметники твердої і м'якої груп	45
Урок № 78	Творення прикметників. Перехід прикметників в іменники. Морфологічний розбір прикметників	47
Урок № 79	Відмінювання прикметників твердої і м'якої груп	49
Урок № 80	Написання прикметників із суфіксами <i>-еньк-, -есеньк-, -ісінк-, -юсінк-, -ськ-, -цьк-, зьк-</i>	51
Урок № 81	Букви <i>е, о, и</i> в прикметникових суфіксах <i>-ев(-єв-), -ов-, -ин- (-ін-), -ичн- (-ічн-)</i>	53
Урок № 82	Урок розвитку комунікативних умінь № 17. Усний докладний переказ художнього тексту розповідного характеру з елементами опису природи	55
Урок № 83–84	Урок розвитку комунікативних умінь № 18. Контрольний письмовий вибіркового переказ художнього тексту розповідного характеру з елементами опису природи	57
Урок № 85	Зміни приголосних при творенні відносних прикметників за допомогою суфіксів <i>-ськ-, -ств (о), -цьк-, -цтв (о), -зьк-, -зтв (о)</i>	59
Урок № 86	Написання <i>не</i> з прикметниками	61
Урок № 87	Написання <i>-н-</i> і <i>-нн-</i> у прикметниках	63
Урок № 88	Написання складних прикметників разом і через дефіс	65
Урок № 89	Написання прізвищ прикметникової форми	67
Урок № 90	Повторення, узагальнення й систематизація вивченого з теми «Прикметник як частина мови»	69

Урок № 91	Тематична атестація № 5. З розділу «Прикметник як частина мови» (тестові завдання)	71
Урок № 92	Числівник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль	73
Урок № 93	Числівники кількісні (на позначення цілих чисел, дробові, збірні) і порядкові	75
Урок № 94–95	Урок розвитку комунікативних умінь № 19. Контрольний письмовий твір-роздум про вчинки людей на основі власних спостережень і вражень у художньому стилі	77
Урок № 96	Числівники прості, складні і складені. Роздільне написання складених числівників	79
Урок № 97	Відмінювання кількісних числівників (система вправ)	81
Урок № 98	Відмінювання кількісних числівників (система вправ)	83
Урок № 99	Буква ь на кінці числівників і перед закінченням у непрямих відмінках. Уживання кількісних числівників з іменниками	85
Урок № 100	Відмінювання порядкових числівників. Написання разом порядкових числівників з <i>-тисячний</i>	87
Урок № 101	Відмінювання порядкових числівників (система вправ)	89
Урок № 102	Творення числівників. Морфологічний розбір числівників	91
Урок № 103	Урок розвитку комунікативних умінь № 20. Усне повідомлення на лінгвістичну тему	93
Урок № 104	Контрольний диктант. Контрольне аудіювання тексту художнього стилю	95
Урок № 105	Займенник: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль	97
Урок № 106	Розряди займенників за значенням	99
Урок № 107	Особові займенники, їх відмінювання. Зворотний займенник <i>себе</i>	101
Урок № 108	Урок розвитку комунікативних умінь № 21. Замітка в газету типу роздуму про вчинки людей	103
Урок № 109	Відносні й питальні займенники, їх відмінювання	105
Урок № 110	Заперечні й неозначені займенники, їх відмінювання	107
Урок № 111	Правопис заперечних займенників.	109
Урок № 112	Написання разом і через дефіс неозначених і заперечних займенників. Написання займенників з прийменниками окремо	111
Урок № 113	Складання й розігрування діалогів	113
Урок № 114	Присвійні, вказівні й означальні займенники. Приставний <i>н</i> у формах особових і вказівних займенників	115
Урок № 115	Уживання займенників для зв'язку речень у тексті. Морфологічний розбір займенників	117
Урок № 116	Перехід однієї частини мови в іншу (займенника в іменник і частку, числівника й прикметника в займенник)	119
Урок № 117	Тематична атестація № 6. Контрольний тест	121
Урок № 118	Узагальнення й систематизація вивченого з лексикології, фразеології	123
Урок № 119	Узагальнення й систематизація вивченого зі словотвору й орфографії	125
Урок № 120	Урок розвитку комунікативних умінь № 22. Контрольний письмовий твір-оповідання на основі побаченого	127
Урок № 121	Узагальнення й систематизація вивченого з морфології й орфографії	129
Урок № 122	Підбиття підсумків за рік	131

Мета: повторити й поглибити знання учнів про іменник як частину мови; формувати загальнопізнавальні вміння знаходити в текстах іменники І відміни, відмінювати їх за відмінками, позначати орфограми у відмінкових закінченнях, пояснювати їх за допомогою відповідних орфографічних правил та визначати роль у реченні; за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу виховувати бережливе ставлення до природи.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу й формування практичних і комунікативних умінь і навичок.

Перебіг уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ПЕРЕВІРКА ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

IV. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

«Лінгвістичне спостереження»

- ▶ Запишіть речення. Підкресліть іменники, виписіть їх з тексту, поставте у Н. в. і розподіліть за відмінами. За якими ознаками ви це зробили?

В саду під густими старими грушами та яблунями вже лягла густа тінь. Сукупні левади та городи ледве-ледве піднімаються вгору й зеленіють попід садками, попід клунами та хатами. Відтепер щоранку гомонітиме оживаючий степ, пройнятий оксамитовою музикою моторів. Зацвітай, мій льон-льоник синьою прощею для весільних сорочок, для життя хорошого. Спадає з клена лист вечірньою годиною, і солов'їний тихий свист гуляє за долиною.

V. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ УРОКУ

VI. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Коментар учителя

Залежно від кінцевого приголосного основи іменники І відміни поділяються на три групи:

- *тверду* (кінцевий звук основи — твердий приголосний): віра, доброта, Микола, Ганна;
- *м'яку* (кінцевий звук основи — м'який приголосний): яблуна, неділя, суддя, господиня;
- *мішану* групу (кінцевий звук основи — шиплячий приголосний): миша, каша, душа, задача.

«Бесіда-інтерв'ю»

- ◆ Які іменники належать до І відміни?
- ◆ На які групи вони поділяються?
- ◆ Які закінчення мають іменники твердої групи?
- ◆ Які закінчення мають іменники м'якої групи?
- ◆ Які закінчення мають іменники мішаної групи?

VII. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗДОБУТИХ ЗНАТЬ

«Дослідницька лабораторія»

- ▶ Розподіліть іменники І відміни на групи. Письмово провідмінійте виділені іменники. Перевірте себе за підручником.

Держава, пісня, **країна**, доля, межа родина, **гривня**, груша, **площа**, Микола, груша, Галина, Ганна, земля, вежа, миша.

- ▶ Чи помітили ви різницю у відмінкових закінченнях іменників? Яку? Розкажіть про це однокласникам.

«Навчаючи учусь»

- ▶ З наведеними групами слів складіть словосполучення, поставивши іменники в потрібному відмінку. Запишіть їх. Зверніть увагу на чергування приголосних у словах.

Читати, в, книга; сидіти, на, гілка; розповідати, Інга; стояти, на, дорога; повідомити, сестричка; перебувати, у, відпустка.

- ▶ З двома словосполученнями складіть речення і запишіть.

«Хто швидше» (робота в парах)

- ▶ Прочитайте іменники, визначте кінцевий приголосний основи та групу, до якої вони належать. Укажіть рід іменників.

Сирота, перемога, Микола, сестра, риба, собака; яблуня, воля, надія, мрія, праця, зоря; груша, межа, каланча, круча, тиша, мережа.

- ▶ Запишіть іменники у родовому відмінку (1 група); у знахідному відмінку (2 група); в орудному відмінку (3 група).
- ▶ Провідмініайте виділені слова.

Аналіз думок

- ▶ Роздивіться й проаналізуйте таблицю на с. 107. Виконати вправу 225.

«Дослідження-відновлення» (колективна робота з текстом)

- ▶ Прочитайте текст. Спишіть, розкриваючи дужки, поставте іменники у відповідному відмінку. Визначте відмінкову форму.

Хороші наші поліські луки. **В (трава) (роса) виблискує сріблом.** Вітаються з тобою білі (голівка) (ромашка), червоно вабить (конюшина). Під кущем глodu вихитується ніжна (шипшина). Уже й (бджола) снують: медом пахне. А у дубовому гаї заливається (іволга). Ще й соловейко тьохкає, аж (луна) розлягається лугом. А попереду виринає берег (Десна).

- ▶ Поясніть зміст виділеного речення.
- ▶ Зробіть морфологічний розбір іменників *конюшина* і *луки*.

«Творча лабораторія»

- ▶ Закінчіть прислів'я, уставляючи пропущене слово. Поясніть зміст кожного речення. Поміркуйте, у якій ситуації вони можуть бути використані.

1. Ми з тобою — як риба з ... 2. Сказав «дякую» по спині ... 3. Куди кінць з копитом, туди жаба з ..., а рак з ... 4. Хата красна своєю ... 5. Пісня ні в добру, ні в злу годину не покидає ... 6. Зимом бійся вовка, а літом — ... (*Нар. творчість*).

Довідка: водою, ломакою, лапою, клешнею, господинею, людину, мухи.

- ▶ Визначте відмінок уставлених іменників. З'ясуйте їх правопис.

Мовний аналіз

- ▶ Виконати вправу 229 на с. 108.

VIII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ. «НЕЗАКІНЧЕНЕ РЕЧЕННЯ»

- ◆ Найцікавішим на уроці було...
- ◆ Найлегшим завданням було ...

IX. ОГолошення РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

X. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

- ▶ Вивчити матеріали підручника § 22 на с. 108–109.
- ▶ Виконати вправу 235 на с. 110.

Мета: поглибити знання учнів про іменник як частину мови, з'ясувати особливості відмінювання іменників ІІ відміни; формувати загальнопізнавальні вміння знаходити іменники ІІ відміни в текстах, визначати їхню роль у реченнях; розвивати творчі вміння використовувати іменники ІІ відміни в різних формах під час складання власних усних і письмових висловлювань; за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу виховувати спостережливість, ціннісні якості.

Тип уроку: урок формування практичних умінь і навичок.

Перебіг уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ПЕРЕВІРКА ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

IV. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

Спостереження над мовним матеріалом

- ▶ Прочитайте текст. Доберіть заголовок.

Чай був привезений в Європу з Китаю. Як і кава, чай має в собі приблизно два відсотки кофеїну. Тому він збудливо впливає на організм. Є чай чорний, зелений — це залежить від кольору.

- ▶ Виписати іменники ІІ відміни. Поясніть їх закінчення.

V. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ УРОКУ

VI. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Попрацюймо разом

- ▶ Проаналізуйте таблицю у вправі 242 на с. 114.

Коментар учителя

Іменники ІІ відміни поділяються на тверду, м'яку і мішану групи. До *твердої групи* належать іменники чоловічого роду з основою на твердий приголосний, окрім шиплячих, та *середнього роду* на **-о**: *стіл, газ, Петро, вікно*. До *м'якої групи* належать іменники чоловічого роду з основою на м'який приголосний та середнього роду на **-е** (крім шиплячих), **-я**: *гай, день, Бенедьо, озерце, обличчя*. До мішаної групи належать іменники чоловічого та середнього роду з основою на шиплячий: *плющ, меч, видовище*.

Робота з таблицею

- ▶ Розгляньте таблицю поділу на групи іменників чоловічого роду з основою на **-р** (спроєкована на дошці).

«Коментоване письмо»

- ▶ Провідмінійте іменники в однині і множині. Виділіть закінчення.
Батько — батьки, вікно — вікна, учень — учні, обрій — обрії, поле — поля, слухач — слухачі, плече — плечі.
- ▶ Сформулюйте правила і зробіть висновок про відмінювання іменників ІІ відміни твердої, м'якої та мішаної груп в однині і множині.

VII. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗДОБУТИХ ЗНАТЬ

«Лінгвістична лабораторія» (колективна робота)

- ▶ Прочитайте текст. Усно перекажіть його.

Щоб погостувати гостей смачним чаєм, скористаємося з досвіду знавців чаю. Коли готують **чай**, чайник треба обов'язково сполоснути окропом. Сухий чай

заливають окропом і дають йому настоятися протягом п'яти хвилин. Щоб чай не увібрав чужого запаху, його треба зберігати в закритому посуді. У чай для смаку можна додати цукру. Смачного вам! (З журналу)

- ▶ Визначте групу кожного іменника. Провідмінійте виділені іменники, назовіть закінчення.
- ▶ Продовжте думку, закладену в тексті, власними міркуваннями.

«Аналіз думок» (робота в парах)

- ▶ Запишіть іменники, виділіть основу і закінчення в кожному. Який звук вони мають у кінці основи?

Дім, благо, куц, рій, світ, вир, гілля, вогнище, волосся, бригадир, колір, село, поле, жито, товариш, віз, шлях, меч, ніж, Полісся, Галич, Крим.

- ▶ Поділіть іменники на групи (тверду, м'яку й мішану), запишіть їх. Поясніть, як ви міркували.

«Дослідницька лабораторія»

- ▶ Визначте групи іменників з основою на *-р*, скориставшись таблицею-міркуванням (спроектована на дошці).

Відмінювання іменників II відміни

Іменник <i>санітар</i> має суфікс <i>-ар</i> , але не має постійного наголосу. Отже, він належить до твердої групи	Іменник <i>шахтар</i> має суфікс <i>-ар</i> , наголос у множині переходить на закінчення: <i>шахтар</i> — <i>шахтарі</i> . Отже, він належить до м'якої групи	Іменник <i>столяр</i> позначає назву особи за фахом. Але не має наголошеного суфікса <i>-яр</i> . Отже, він належить до мішаної групи
--	---	---

Актор, бобер, інженер, футляр, секретар, сталевар, шахтар, тесляр, лікар, боксер, писар, жар, щур, зір, зброяр.

Коментоване письмо

- ▶ Виконати вправу 243 на с. 114.

«Творче конструювання»

- ▶ До іменників II відміни доберіть антоніми — іменники I відміни.

Мороз, насип, гамір, мир, літо, центр, море, бруд, осінь, ледар, відпочинок, горе, відчай, лід.

Довідка: спека, канава, тиша, війна, зима, країна, земля, чистота, весна, трудяга, праця, щастя, надія, вода.

- ▶ Визначте групу й закінчення кожного іменника.

Диктант-переклад

- ▶ Запишіть наведені слова українською мовою в давальному відмінку. Укажіть, які з них мають варіанти закінчень. Поясніть різницю в правописі.

Визит, циклон, пластырь, архив, лимон, массаж, троллейбус, Париж, Вавилон, вестибюль, аттестат, массив, компресс.

Мовний аналіз

- ▶ Виконати вправу 245 на с. 115.

VIII. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

IX. ОГОЛОШЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

X. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

- ▶ Вивчити матеріали підручника § 22 на с. 114–115.
- ▶ Виконати вправу 244 на с. 115.